

U o v o m b r o j u m o ž e t e p r o č i t a t i :

- ◆ Novinarska udruženja: Različito o medijskim slobodama
- ◆ Istraživanje: Šta se čita gleda sluša... (4)
- ◆ Istraživanje: Dileme oko *Oslobođenja*
- ◆ Kakvu tv žele bh Hrvati: Objektivno uz poštivanje nacionalnih specifičnosti.
- ◆ Monitoring: "TV Info" Televizije OBN
- ◆ Oko monitora
- ◆ Vijesti

Novosti o medijima

Svake druge sedmice priprema
agencija *SAFAX*, Sarajevo
<http://www.mp-institut.com/>

◆ Novinarstvo i demokratija ◆ Mediji u tranziciji

Broj 27, Serija I

Sarajevo, 8. mart 1999.

N o v i n a r s k a u d r u Ź e n j a

Različito o medijskim slobodama

Dva oprečna stava o stanju medijskih sloboda u BiH iznijela su rukovodstva dvije novinarske organizacije u Federaciji BiH. Sve to podsjeća na neke druge nam susjedne države, koje imaju problema sa demokratijom, i u kojima su se novinari (ili njihova rukovodstva) podijelili na one koji hvale ili kritikuju vlast.

Povod da iznesu tako dijametralno različite stavove, što će zasigurno ovdašnjim novinarima umanjiti kredibilitet u domaćoj i inostranoj javnosti da samostalno mogu ocjenjivati čak i svoj vlastiti položaj, dao je bošnjački član državnog predsjedništva Alija Izetbegović. On se javnim pismom obratio dvjema novinarskim organizacijama – Savezu novinara BiH i Uniji profesionalnih novinara BiH i gen. dir. Nezavisne komisije za medije (IMC) g. Krister Thelinu, sa pitanjem: "Da li sam zaista gušio slobodu medija". To je bila njegova reakcija na izjavu urednika magazina *Dani* Senada Pečanina u *Oslobođenju* od 16. februara koji je za Izetbegovića rekao da predstavlja režim "koji je učinio sve da uništi nezavisne medije ili im barem oteža rad..."

Na ovu prozivku novinarskim organizacijama ("Vjerovao sam sasvim obrnuto, da sam učinio sve da zaštitim slobodu medija... Ako nisam, smognite hrabrosti pa to kažete") prvo je reagovala Unija profesionalnih novinara, čiju je izjavu potpisalo šest članova njenog predsjedništva: Mehmed Husić, Mirko Šagolj, Borka Rudić, Vildana Selimbegović, Senad Kamenica i Senada Ćumurović. Odgovarajući Izetbegoviću oni kažu: "Stepen sloboda koji je osvojen zasluga je novinara, a ne političara, pa ni Vas osobno. Smatramo da je sloboda medija i novinara kao pojedinca ugrožena. Zato su najodgovornije vladajuće stranke i njihova rukovodstva, u skladu sa svojom nadležnošću". Unija se u svom odgovoru nije upuštala u ocjenu

konkretne izjave Senada Pećanina i zahtjev Izetbegovića da se eksplicitno izjasni da li je on lično ugrožavao ili štutio slobode novinara.

Savez novinara BiH oglosio se saopštenjem svog predsjednika i glavnog i odgovornog urednika BH Presa Edisa Mesihovića. U saopštenju se za izjavu Senada Pećanina kaže “da ne mora biti realna interpretacija medijskih sloboda”, te da bi svaki javni istup morao biti potkrepljen i pokazateljima. Zatim stoji: “Podaci kojima raspolaže SN BiH, kao najbrojnija i najstarija takva asocijacija u našoj zemlji, ne govore u prilog tezi o medijskom ropstvu i nesnošljivim stegama. SN BiH u posljednjih nekoliko godina nije dobio nijednu predstavku svojih članova ili redakcija kojim je tražena zaštita zbog ugrožavanja prava na rad”. Savez novinara dalje ističe da u ovim teškim vremenima upotreba riječi “sloboda” i “pritisci na medije” znaju biti vrlo profitabilni i “da ti glasovi dolaze gotovo uvijek iz istog hora”

Dakle, po oficijelnim novinarskim reakcijama ili u Bosni ima ugrožavanja novinarskih sloboda ili za novinare vlada med i mlijeko. Zaista bi trebalo prihvatiti prijedlog Unije profesionalnih novinara da se o tome otvori rasprava među novinarima, a ne samo među novinarskim rukovodiocima. Media plan institut je spreman da za te potrebe ustupi svoja istraživanja i monitoringe.

I s t r a Ź i v a n j e

Šta se čita, gleda, sluša... (4)

Danas završavamo objavljivanje rezultata velikog istraživanja koje su Centar za manjine i Media plan institut proveli među 2800 ispitanika u 22 grada u BiH. Ispitivanje se odnosilo na stajališta građana o raznim društvenim okolnostima koje utiču na njihov život, a dva pitanja su tretirala oblast medija: koji su vam mediji dostupni i koja dva medija najradije pratite.

Istraživanje je izvršeno na tzv. stratificiranom uzorku, koji je vodio računa o demografskoj strukturi stanovništva. Uzorak za svaki grad iznosio je od 100 do 200 ispitanika.

Jedan broj medija javio nam se tokom objavljivanja ovih podataka sa opaskom da njihove informacije govore o većoj čitanosti, gledanosti, slušanosti, nego što kazuje naše istraživanje. Mi ćemo u narednom broju *Novosti o medijima* obrazložiti još jednom našu metodologiju istraživanja čiji je cilj da na osnovu izabranog uzorka daju procjene, a ne da popiše apsolutni broj korisnika medija, što se utvrđuje drugim metodama.

SA*fax*
Sarajevo Fax
News Agency

Novosti o medijima- na jednom mjestu o aktuelnim medijskim događanjima u Bosni i Hercegovini
Izlazi svakog drugog ponedjeljka na engleskom i bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku. Tekstovi domaćih autora objavljuju se na jeziku kojim se autor služi.

Izdaje: **Media plan** i
novinska agencija **Safax**
Urednik: Zoran Udovičić

Redakcija u Sarajevu:
Patriotske lige 30/III, Sarajevo;
Tel/fax:+387 71 213 078, 206 542
E-mail:

safax-mp@bih.net.ba

<http://www.mp-institut.com/>

**PREŠTAMPAVANJE DOZVOLJENO
UZ NAZNAKU AGENCIJE I AUTORA**

Zahvaljujući donaciji Fonda Otvoreno društvo Soros Sarajevo domaćim medijima servis se dostavlja besplatno

Zenica: TV BiH, OBN i HTV

Kod ispitanih građana najviše je na cijeni *Dnevni avaz* za koga je 53,0 % ispitanika kazalo da im spada u dva najradije čitana lista. *Večernje novine* sa 6,0 posto i *Oslobođenje* sa 5,0 posto mogli bi podijeliti drugo mjesto. Interesantno je da 41,0 posto ispitanika ne čita nijedne novine.

TV BiH (61,0 %), OBN (53,5 %), pa Hrvatska TV (28,0 %) su najomiljenije kod ispitanika. Interesantno je da veoma veliki broj ispitanika tvrdi da ne mogu uhvatiti signal lokalnih tv stanica, pa zato ove stanice i nisu mogle ući u konkurenciju, ali među onima kojima je ovaj signal dostupan najveću gledanost ima Zetel (66,0 %).

Od mnoštva radio stanica ispitanici su se opredijelili za dvije koje najradije slušaju: Radio BiH (21,0 %) i lokalni BM radio (18,5 %)

Sarajevo: TV Hajat najgledanija lokalna tv

I u Sarajevu među anketiranim građanima vodi *Dnevni avaz* (56,5%), a *Oslobođenje* je na drugom mjestu (38,5 %). Bar po mišljenjima naših ispitanika najčitaniji list izvan BiH je zagrebački *Večernji list* (2,5 %).

TV BiH (64,5 %), pa OBN (38,0 %) su dvije najradije gledane tv stanice kod naših ispitanika. Najgledanija lokalna tv je TV Hajat (28,5 %). Interesantno je da je gledanost TV Srpske i HTV dosta mala (1,5 odnosno 2,6 posto ispitanika ističe ih kao rado gledane televizije). Ali kada se uspoređi broj ispitanika kojima je dostupan signal HTV i broj gledalaca koji ovaj program rado gledaju taj procenat se kod ove tv penje na 40,0 posto.

I konačno, radio. Ispitanici su naveli 31 radio stanicu koju rado slušaju. Pola od njih (50,0%) navodi da im među dvije radio stanice koje najradije slušaju spada Radio BiH. Drugi je Radio Hajat (24,0 %). Radio M sluša 19,5 posto ispitanika. Za veliki broj lokalnih radio stanica ispitanici kažu da im njihov signal nije dostupan ili da ne znaju gdje da ga nađu na skali. Među onim slušaocima kojima je dostupan, prvu poziciju ima Radio M (70,9 %), pa Radio Stari Grad (63,2 %).

I s t r a Ź i v a n j e : D i l e m e o k o O s l o b o đ e n j a , i l i

Kako izaći iz agonije?

Uvodne napomene

Kako naš servis ide i inostranoj klijenteli, to smo obavezni u nekoliko rečenica dati osnovne podatke o listu *Oslobođenje*, koji su inače široj domaćoj javnosti poznati, a dijelom i utisnuti na impresumu novina.

Prvi broj lista štampan je 30. avgusta 1943. godine u semberskom mjestu Donja Trnova, u blizini Bijeljine (danas prostor Republike Srpske), na oslobođenoj teritoriji.

Oslobođenje je bilo jedini dnevni (jutarnji) list u Bosni i Hercegovini, koji je do 1990. godine formalno-pravno slovio kao glasilo Socijalističkog saveza radnog naroda BiH (SSRNBiH), tadašnje najmasovnije političke organizacije u bivšoj zajedničkoj državi.

Uvođenjem višestranačkog sistema list zauzima nezavisnu političku orijentaciju. Objektivno govoreći, *Oslobođenje* je dugo i s pravom bilo na rđavom glasu kao tvrda i nezanimljiva partijska novina, gotovo biltenskog karaktera i sadržaja. Međutim, koncem osamdesetih proces liberalizacije društva nije mimoišao *Oslobođenje*, koje je u tradicionalnoj anketi *Slobodne Dalmacije* (1989.) proglašeno novinom godine u bivšoj Jugoslaviji. Tadašnji tiraž je bio oko 100,000 primjeraka sa relativno malom remitendom.

Mada je ondašnja Skupština SRBiH donijela Zakon o *Oslobođenju*, kojim je list formalno postao državno vlasništvo, ta vlasnička transformacija faktički nikad nije sprovedena, niti je država brinula o svojoj novini. Da paradoks bude veći, kad su novinari i ostali zaposleni zatražili da se list privatizuje, nadležni iz struktura vlasti su stavili *Oslobođenje* na listu preduzeća i organizacija od posebnog državnog interesa. Slaba je ili nikakva fajda bila za ljude iz lista što se našao na toj listi.

I sa izbijanjem rata sačuvana je nezavisna pozicija i orijentacija *Oslobođenja*, koje je u Velikoj Britaniji proglašeno novinom godine u svijetu 1992. U potonjim godinama list je takođe poželjeo brojna međunarodna priznanja. Tokom najžešće opsade grada, mada simboličnog tiraža i novog (malog) formata, na smanjenom broju stranica, novina samo jedanput tokom rata nije izašla.

Kriza izvana nametnuta

Najstariji sarajevski i bosansko-hercegovački dnevni list *Oslobođenje* nalazi se u teškoj materijalnoj i finansijskoj krizi, koja se neminovno odražava i na žurnalistički kvalitet lista. O njegovoj uređivačkoj koncepciji takođe se može naširoko raspravljati. Ilustracije radi, rasprostranjeno je mišljenje kako je *Oslobođenje* danas pretežak i preozbiljan list, koji gotovo svakog dana donosi po nekoliko komentara, kolumna i sličnih novinarskih izraza, što je navodno previše za dnevnu novinu, bez obzira na nesporan kvalitet i tekstova i autora. Ako kritičari dosadašnje uređivačke koncepcije *Oslobođenja* zagovaraju prihvatanje tabloid formule, odmah da konstatujemo - nismo pristalice takve transformacije. Najprije jedno sažeto objašnjenje.

Tabloid izvorno znači dvije stvari:

- mali format i
- koncentrično slagane vijesti i kraće tekstove, sa krupnim naslovima i obilje fotografija.

Jedan naš zagrebački kolega je prije dvadesetak godina u ondašnjem magazinu *Start* dao jednu naizgled netačnu žurnalističku indiciju, koju je sublimisao u čuvenoj rečenici: “*AS* – prvi YU tabloid”. Za naše međunarodne kolege i čitaoce, *AS* je sarajevski nedjeljnik koji je sredinom osamdesetih imao fantastičan tiraž od 360,000 primjeraka! Dakle, indicija je bila netačna, ali samo u pogledu formata novine. Sve ostalo je bilo na mjestu. Međutim, odrednica “tabloid” doživjela je stanovit semantički pomak, te što je naročito indikativno, često joj se neopravdano daje pežorativno značenje. Gotovo kao sinonim za tzv. žutu štampu, što je apsolutno pogrešno.

Tri sarajevska dnevna lista – *Oslobođenje*, *Večernje novine* i *Dnevni avaz*, imaju identičan (mali) format. Po grafičko-tehničkoj opremi, prelomu i sl. *Večernje novine* su najbliže tradicionalnom poimanju tabloida. *Dnevni avaz* je nešto između. *Oslobođenje* je samo po formatu tabloid, a po uređivačkoj koncepciji najbliži je, uslovno rečeno, pariškom *Mondu*. Vijesti uglavnom koristi kao šlagvort za iscrpnije tekstove, po formuli – “u pozadini vijesti” i sl. Tu su i komentari, kolumne, istraživanja, analize, sa elementima političkog eseja i druge žurnalističke forme, uključujući i pisma čitalaca (“Tribina”), koja su u pravilu tematski aktuelna i polemična. *Oslobođenje* tradicionalno njeguje političku karikaturu, što značajno uvećava ukupan povoljan utisak o ovoj novini. Formula o komplementarnosti medija u *Oslobođenju* se gotovo maksimalno koristi. Problemi su, međutim, gotovo isključivo na drugoj strani.

Funkcionalna nepismenost

Iz opštepoznatih razloga dramatično je promjenjena demografska i socijalna struktura stanovništva, posebno u gradovima. U tom pogledu Sarajevo je najlošije prošlo. Nedavno je saopštena jedna gotovo nevjerovatna procjena kako je blizu 20 odsto sadašnje sarajevske populacije – nepismeno! Ako je ova procjena čak i približna, ona neminovno nosi zastrašujuće socio-političke i kulturološke implikacije, koje su istovremeno razorne po štampane medije. Nipošto ne treba podcjenjivati ni tzv. funkcionalnu nepismenost, kao posljedicu niske kulture i neobrazovanosti velikog dijela stanovništva. Funkcionalna nepismenost, uslovno prevedeno, ne znači bukvalnu nepismenost, već funkcionalno redukovanu pismenost, a to pojednostavljeno rečeno znači kako znatan broj čitalaca absorbuje jedva trećinu priloga u novinama, što je doista porazno. Nužno je naglasiti kako funkcionalna nepismenost nije nipošto privilegija samo ovih prostora. Ona je uočljiva i u zemljama sa stopostotonom pismošću, uz napomenu kako je u tim zemljama odnos absorpcije/percepcije štiva u novinama znatno povoljniji od našeg.

U procjepu između tradicije i novih trendova

Može li polazna premisa biti - *Oslobođenje* u procjepu između tradicije i savremenih žurnalističkih zahtjeva, posebno aktuelnih u štampanim medijima?

Ne ulazeći dublje u razloge posrtanja *Oslobođenja* (u ratu devastirana infrastruktura, kadrovsko osipanje i sl.), list bi se izvjesno suočio, ako ne sa istim, a ono sa sličnim problemima, koji se moraju posmatrati u širem kontekstu.

Ima nekoliko bitnih limitirajućih faktora koji su apsolutno izvan uticaja, ne samo *Oslobođenja*, već i ostalih medijskih organizacija, a posebno štampe. Među ostalih, to su:

- Ogroman nesrazmjer između broja stanovnika i broja medija;
- odsustvo medijskog tržišta kao posljedica ratom opustošene privrede;
- ukupna privredna snaga zemlje još se nije približila ni 40 odsto njenih predratnih privrednih kapaciteta;
- više od 80 odsto domaćinstava zarađuje mjesečno manje od DEM 600;
- od strane države zakočena vlasnička transformacija, koja bi mogla biti pokretačka snaga konsolidacije i obnove kuće;
- ukupna čitalačka publika se procjenjuje na 5 odsto stanovništva; tako nizak nivo je najprije uzrokovan niskom kupovnom moći stanovništva, ali i dramatično izmijenjenom strukturom stanovništva u gradovima, koji su tradicionalno bili najveći konzumenti štampanih medija (oko 1 milion stanovnika ima status interno raseljenih lica); izmijenjena struktura stanovništva podrazumijeva značajan porast nepismenih.

I prije rata televizija je bila najmoćnij medij. Sada se ta moć, dijelom i iz naprijed istaknutih razloga, još više uvećala na štetu štampe.

Još uvijek nije sačinjen pravno-regulacioni okvir u kojem bi djelovali bh. mediji. Sadašnji zakonodavni ambijent u kojem djeluju mediji u BiH čine zakoni iz tri različita razdoblja: (1) iz vremena bivše SFRJ; (2) iz perioda ranih devedesetih godina (nakon raspada Jugoslavije), te (3) iz perioda nakon zaključenja Dejtonskog mirovnog sporazuma. Zakonski okvir je nužan i za proces privatizacije u sektoru medija. On bi zapravo trebao biti predušlov uspješnog procesa privatizacije.

Javno mnjenje – šta je to?

Dakle, ukupan ambijent za djelovanje medija je apsolutno nepovoljan. Mnogi novinari odgovorno tvrde kako je taj ambijent zapravo depresivan. Jer se na sve nedaće naslanja

neizgrađenost javnog mnjenja i sve izraženija politička manipulacija medijima – od onih suptilnih, ili manje suptilnih, do otvorenih pritisaka.

Nedefinisanost, neizgrađenost, ali i neistraženost javnog mnjenja, posebno zabrinjava. Naime, sa izgrađenijim javnim mnjenjem bila bi otežana politička manipulacija medijima. Ne treba ni isticati kako je u društvima sa snažno izgrađenim javnim mnjenjem, te posebno sa raspoloživim kanalima za artikulaciju javnog mnjenja, politička manipulacija medijima praktično onemogućena. To su, nažalost, za nas još uvijek nekakve pretpostavljene vrijednosti.

Oslobođenje bi bilo u nevoljama i da mu nije uništena materijalna, tehnička i kadrovska baza i ostala infrastruktura, jer je zemlja bila ekonomski uništena, te politički i teritorijalno razbijena. Nevolje bi bile svakako manje, ali gledano hipotetički, u sadašnjem političkom trenutku i ukupnom privrednom ambijentu, čak pod pretpostavkom snažnih finansijskih injekcija, radikalne reorganizacije, kadrovske obnove i izmijenjene uređivačke koncepcije, tiraž bi u najboljem slučaju mogao biti samo udvostručen. Sadašnji tiraž je od 12,000 do 15,000. A to je nedovoljno za potpuno ozdravljene, te materijalnu i drugu konsolidaciju.

Mnogi će kao argument potegnuti *Dnevni avaz*, danas novinu nesumnjivo impresivnog tiraža za ovdašnje prilike. Nedavno pokrenuta nagradna igra nije pouzdan barometar kvaliteta lista, ili njegove uspješne poslovne politike. Zadnje informacije govore kako interes za *Avazovu* nagradnu igru opada, te da se novina vraća na uobičajen dnevni tiraž (30 – 40,000), što je izvrsno za ovdašnju situaciju sa štampanim medijima. Formulacija: “novina bliska vladajućoj SDA”, ipak je eufemizam. U suštini je riječ o tijesnoj sprezi lista sa vladajućom bošnjačkom političkom partijom i njenom političkom nomenklaturom, koja je svojim autoritetom i angažmanom osigurala stabilne izvore finansiranja lista. Sve preko toga što naprave sa novinama, za njih je čist ćar. Politička opcija je, dakle, opredjeljujuća, uz napomenu kako su protagonisti aktuelne vlasti i njihovi simpatizeri, u pravilu platežno moćniji sloj stanovništva, ako već nisu i novi tajkuni.

Sarajevski dnevni listovi se uglavnom distribuišu na prostoru Federacije pod bošnjačkom kontrolom, što je dodatan limitirajući faktor, jer je to svega oko 1,4 miliona stanovnika (a po najnovijim procjenama 1,7 mil.).

Istraživanje Media Plana iz oktobra '98. o čitanosti dnevne štampe u većim gradovima BiH, pokazuje zaostajanje *Oslobođenja* u Sarajevu u odnosu na *Dnevni avaz*, koga po našoj anketi čita 52 odsto ispitanika, a *Oslobođenje* 38,5 odsto, dok *Večernje novine* u glavnom gradu BiH čita 32,5 odsto Sarajlija.

Redovna nedjeljna sesija Kruga 99 nedavno je za temu imala položaj štampanih medija. To je bilo neposredno nakon smjene u *Oslobođenju*, kad je za vd glavnog i odgovornog urednika imenovan Mirko Šagolj, dugogodišnji novinar i urednik u listu. Prvi javni istup novog urednika bila je posjeta Izetbegoviću, što je kao vijest, uz odgovarajuću fotografiju, plasirano na zadnjoj strani lista, naslovljeno “Oslobođenje je potrebno BiH”. Informaciju gotovo identičnog sadržaja objavio je i *Avaz* i to u vrhu druge strane. Uređivački potez je simptomatičan jer *Avaz* u pravilu tituliše *Oslobođenje* kao “niskotiražni dnevni list”. Ovaj prijem je, međutim, negativno primljen u dijelu javnosti i novinara. Najoštrij kritičar bio je Senad Pećanin, tvrdeći kako je smiješna izjava Izetbegovića da želi pomoći *Oslobođenju*: “Da je to ikada imao na umu, ne bi napravio *Avaz* ... “

Odbrana tekovina

U razgovoru o ovoj temi, Šagolj nas je podsjetio kako je nakon prvih višestranačkih izbora upravo *Oslobođenje* bilo prva medijska institucija koja je odbila podjelu na nacionalnoj osnovi, proglasivši se vanstranačkim i nezavisnim listom: “Sve možemo dovoditi u sumnju i preispitivati, ali nećemo nikome dozvoliti da udari na tekovine i vrijednosti ranih devedesetih godina!”, energično kaže novi urednik, dodajući kako će se novina unekoliko olakšati od

pretjeranog komentarisanja, te da će poprimiti određenu aromu lokalnog, nipošto provincijalnog. Ilustracije radi, uvodi se kantonalna rubrika, a u pripremi su i druge inovacije.

Mehmed Halilović, doskorašnji glavni i odgovorni urednik, najprije je konstatovao kako mu je istekao mandat još prošle godine, ali da je to samo formalan razlog njegove demisije (mandat se mogao produžiti). Neposredan uzrok je razlaz redakcijskih i poslovnih struktura, zatim nerazjašnjen vlasnički status. Zanimljivo je da Halilović smatra kako bi *Oslobođenje* bilo u nevoljama, ako ne istim, a ono približnim, i da nije stradala poslovna zgrada, jer je značajnije što je ukupan politički, ekonomski, socijalni i drugi ambijent drastično izmijenjen. Dakle, ono o čemu smo i mi naprijed govorili. Stvorena određena zaduženja u ratu su se u međuvremenu nagomilala. Kreativni novinarski trakt lista je lišen nužne logističke podrške. Već dvije godine nisu plaćeni honorari pojedinim dopisnicima, a o saradnicima da se i ne govori. Došlo je do značajnog osipanja saradnika. O uslovno rečeno, “novom *Oslobođenju*“, kome bi bile ubrizgane finansijske injekcije u vidu međunarodnih kredita se raspravljalo, ali nikakvog konkretnijeg dogovora, saglasnosti i sl., nije bilo.

Po Haliloviću, nikakve povremene finansijske injekcije ne pomažu, jer se time agonija samo produžava, a poenta je – kako izaći iz agonije? List može opstati samo na ekonomskim osnovama poslovanja. “Amerika je iza ugla”, reklo bi se, ali kako je naprijed rečeno, još uvijek nema ukupnog ambijenta za zdravu ekonomsku utakmicu.

Pokušali smo dobiti mišljenje i od vd generalnog direktora Salke Hasanefendića, naročito u smislu nove poslovne politike lista, ali se novi/stari direktor u međuvremenu razbolio, ili jednostavno nije bio voljan za razgovor o ovoj osjetljivoj temi. Da je *Oslobođenje* istovremeno i osjetljivo političko pitanje, potvrdio je i odgovor kolega iz specijalizovane američke organizacije IREX, koja se bavi upravo istraživanjem štampanih medija, koji su ljubazno odbili našu molbu da predoče jedno svoje viđenje sutrašnjeg *Oslobođenja*. “Ne bi bilo politički oportuno da bilo šta u ovom trenutku kažemo o sudbini *Oslobođenja*“, rekao je jedan od saradnika.

Gasili su se i stogodišnjaci

Kratku izjavu o sudbini *Oslobođenja* dao je i Jakob Finci, izvršni direktor Soros Fondacije – Fond otvoreno društvo BiH.

U okviru Medija Programa ove ugledne fondacije *Oslobođenje* je u samom vrhu uživaoca finansijske podrške, “uprkos upravljačkoj krizi” koja traje već duže vremena. Indikativno je što g. Finci govori o upravljačkoj krizi kuće, odnosno nijednog trenutka ne osporava nezavisnu poziciju i uređivačku koncepciju novine, čiji su kolumnisti “i najveći kvalitet lista”.

Finci takođe ukazuje na isparcelisanost tržišta, potcrtavajući kako se tri sarajevska dnevna lista plasiraju na jedva proširenom sarajevskom kantonu, “tako da je za očekivati da se jedan od dva nezavisna, *Oslobođenje* i *Večernje novine*, u konkurenciji sa finansijski i politički situiranim *Avazom*, u dogledno doba ili integrišu, ili jedan od njih ugasi”.

Teško se ne složiti sa Fincijem kako bi bila šteta ugasiti list nakon 55 godina, ili da se to desi nešto mlađim *Večernjim novinama*, “kao autentičnom urbanom dnevnom listu, ali i to je sastavni dio tržišnih zakona ... “

Treba podsjetiti kako su se gasili i listovi stogodišnjaci, prave medijske legende i institucije u svojim zemljama i šire. I to sa tiražom od nekoliko stotina hiljada.

Neki trendovi ne idu naruku štampanim medijima, ne samo u našoj zemlji, već i u svijetu uopšte. Konstantan je pad tiraža posebno u Evropi. Bez obzira na tehniku prenosa informacija, izvjesni principi žurnalizma ostaju neizmjenjeni, ali se informacija efektivnije artikuliše ili posreduje kroz nove medije. Sad je internet hit, koji neposredno ugrožava tradicionalnu štampu, jer u ovoj fazi razvoja internet počiva na tekstu, tj. na slovima, riječima, a manje na slici, pogotovo ne pokretnoj, živoj slici, što već sutra može biti raširena praksa, a to znači ugrožavanje

tradicionalne televizije. Ipak, kriza *Oslobođenja* je specifično ovdašnja sa snažnim političkim nabojem. Otuda i eventualan izlazak iz nje ne može biti lišen političkih refleksija.

Uprkos izloženih tamnih slika, *Oslobođenje* ukoliko želi opstati, treba pokušati slijedeće:

- neodložna vlasnička transformacija, što podrazumijeva novu poslovnu strategiju, koja će uvažavati novonastali društveni, politički i ekonomski ambijent;
- utvrditi svoju ciljnu grupu, kako bi se pobliže definisala potencijalna čitalačka klijentela, bez pretjeranog oslanjanja na stari čitalački kadar, koji nužnošću bioloških zakona postepeno nestaje;
- *Oslobođenje* u suštini ima izgrađen svoj žurnalistički identitet, od kojeg ne treba odstupati, a kojeg svakako treba dograđivati.

(D. Babić)

K a k v u R T V ž e l e b h H r v a t i

Objektivna tv koja će uvažavati nacionalne specifičnosti

Televizija Bosne i Hercegovine je 23. februara emitovala emisiju “Kakvu televiziju žele bosanski Hrvati” koja se sastoji od niza razmišljanja nekoliko hrvatskih intelektualaca iz različitih sfera života. Svoje stavove o restrukturiranju sadašnje TVBiH, kao i konstantnom problemu reemitovanja Hrvatske televizije na prostoru BiH, dali su Ante Domazet, predsjednik Privremenog upravnog odbora RTV BiH, Franjo Topić, predsjednik hrvatskog kulturnog društva “Napredak”, Krešimir Zubak, predsjednik Nove hrvatske inicijative, Ivan Lovrenović, književnik, Senka Nožica, potpredsjednik Helsinškog komiteta BiH, Dubravko Lovrenović, historičar, Gradimir Gojer, potpredsjednik Socijaldemokratske partije BiH, Ilija Šimić, predsjednik Hrvatske seljačke stranke, Jadranko Prlić, ministar ino poslova BiH i potpredsjednik HDZ-a i fra Petar Anđelović, franjevački provincijal.

S obzirom na sadašnje političke odnose u BiH, najveću političku težinu imaju stavovi Jadranka Prlića, kao predstavnika najmoćnije hrvatske stranke i Ante Domazeta, koji je najdirektnije involviran u rješavanje ovih problema. Međutim, ova emisija, a samim tim i ovaj transkript (koji je napravljen uz manja kraćenja) ostaju zanimljivo svjedočanstvo o razmišljanju jednog broja istaknutih bh Hrvata o trenutno gorućim medijsko-političkim pitanjima koja su u fazi rješavanja.

Ante Domazet:

“Vrlo krupno pitanje sa televizijom je pitanje kako različite političke opcije shvataju budućnost BiH i budućnost Federacije. Naš stav koji smo imali u Privremenom upravnom odboru bio je da je potrebno jednako uvažavati potrebe i prava naroda, ali i građana. Zato smo predložili dva komplementarna kanala. Oni trebaju da budu programski, sadržajem, jezički, regionalno, tematski komplementarni. To jest da odraze sve to što čini bogatstvo različitosti života u Federaciji BiH.

Iz Memoranduma o razumjevanju koji su potpisali gospoda Izetbegović, Zubak i Vestendorp jasno je da je buduća federalna televizija nova institucija. Ona se tek treba osnovati. Ona će koristiti infrastrukturu sadašnje RTV BiH. Sama RTV BiH treba da uđe u sopstveni proces restrukturiranja. Da postane javni servis u službi sva tri konstitutivna naroda, ali i građana BiH. Ta bi rtv morala u svojoj upravljačkoj i uređivačkoj strukturi imati zastupljenost svih konstitutivnih naroda. Isto tako federalna rtv treba da ima izbalansiranost dva konstitutivna naroda. Televiziju države BiH trebala bi da osnuje parlamentarna skupština BiH zakonom koji bi trebao da nosi ime Zakon o televiziji BiH. Do restrukturiranja rtv BiH postojeća rtv je nastavila

svoj rad i to je jedno od posebnih strateških opredjeljenja Privremenog upravnog odbora - da se osigura unaprjeđenje postojećeg programa i njegova izbalansiranost i širi regionalni obuhvat. Dakle, iskorak prema televiziji koja će biti televizija svih naroda, a ne samo jednog, što je nažalost dominantna osobina sadašnje televizije.

Ja mislim da minuta ili dvije na dnevniku HRT-a nije ono što treba Hrvatima u BiH. Oni trebaju kao i drugi narodi ili građani da osiguraju i razviju svoju televiziju. To je u prvom redu televizija Federacije BiH, a u drugom koraku to je participacija, učešće u javnom servisu na razini države BiH. HRT ima kvalitetan program i mislim da njeno gledateljstvo potiče iz različitih nacionalnih struktura u zemlji. Mislim da je dobro da imamo taj program, odnosno mogućnost izbora tog programa. Međutim, ono što je najvažnije potrebno je to legalizirati. U zaključcima Madridske konferencije jasno stoji stav da emitiranje programa HRT-a treba uskladiti sa postojećom regulativom koja važi u Evropi. To znači, prije svega, preko poslovnih ugovora u kojima će se točno utvrditi obaveze i prava koja HRT i organizacije koje reemitiraju program mogu i treba da imaju u BiH. Po meni je ključno pitanje da se RTV Federacije BiH aktivnim sudjelovanjem svih činilaca, uključujući i one koji prezentiraju interese hrvatskog naroda, razvije u jednu kvalitetnu, od države i partija neovisnu televiziju”.

Franjo Topić:

“Po mom sudu mogu se uvažiti iskustva zemalja kao što su Švicarska, Belgija, Kanada... Čini se da je dobro imati na umu da većina današnjih Hrvata u BiH ne doživljava sadašnju televiziju kao svoju. To je dijagnoza oko koje, čini mi se, možemo se dosta lako složiti. Mislim da sada neki griješe naglašavajući to kao nacionalno pitanje, dok neki to gledaju samo kroz profesionalnost. Mislim da nije dovoljno ni jedno, ni drugo. Može tu biti nešto izuzetno profesionalno napravljeno, a da za nekog Hrvata, Bošnjaka ili Srbina, recimo, nije prihvatljivo. Takođe može nešto biti najhrvatskije ili najbošnjačkije učinjeno, a ako nije profesionalno, ništa nismo dobili. Dakle, treba kombinirati i jedno i drugo.

Potrebno je privući bh Hrvate da ovu televiziju smatraju i svojom. Mislim da se to može kroz jezik, kulturu, vjeru... Mislim da bi trebalo više pokrivati i hrvatska područja. Time će odmah ljudi osjećati više da je to njihova televizija.

Činjenica je da bi svaka vlast željela konsolidirati sve, pa i medije. Naravno, ne trebamo se zavaravati jer znamo da je bez medija teško imati bitan uticaj u ovom društvu. Donekle je razumljivo, samo nije opravdano, da vladajuće stranke žele imati što veći uticaj. To je takođe pitanje i njihove mudrosti i odgovornosti da ta televizija ne bude stranačka, da predstavlja strukturu stanovništva i svih stranaka i svega ostalog”.

Krešimir Zubak:

“Hrvati u BiH imaju pravo na emitiranje tv programa u jednom od dva oblika - ili kao posebnog kanala, ili su redovni programi obvezni da u svom sadržaju imaju emisije i da emitiraju programe na hrvatskom jeziku. Ukoliko se televizija u BiH i Federaciji BiH tako uredi da se emitira program na hrvatskom jeziku, i da ima takav sadržaj koji osigurava nacionalni i kulturni identitet Hrvata u BiH, onda nije nužno da Hrvati imaju poseban kanal. Kada je riječ o ovoj televiziji, nigdje nije imperativno rečeno da to mora biti u okviru ove televizije.

Evidentno je da sadašnja TV BiH ima poboljšanja, ali to je još daleko da bi zadovoljilo interese hrvatskog naroda, hrvatskog čovjeka. Još je to daleko od onoga što bi zadovoljilo naše interese. Osobno mislim da je nacrt zakona što je pripremila radna grupa iz ureda Visokog predstavnika sasvim solidna osnova da se pitanje transformacije televizije potpuno uredi. Mi smo protiv da jedan kanal bude za Bošnjake, jedan za Hrvate. Smatramo da trebaju postojati dva kanala, jedan koji bi bio informativni, a drugi koji bi se bavio kulturom, športom. Mislimo da uređivačka politika treba biti izbalansirana da se zadovolje interesi dva naroda.

Pravo da HRT bude u BiH postoji. Međutim, da bi se emitirao ovdje program HRT-a mora biti zaključen jedan posebni sporazum između BiH i Hrvatske, odnosno između dvije televizijske kuće, ukoliko se kao transimiteri koriste uređaji TV BiH. To uopće nije sporno. Ukoliko Hrvatska televizija ima ambicije da emitira program koji se tiče Hrvata u BiH, njihovog statusa i svega drugoga, tada bi ona morala da poštuje određena pravila koja se tiče predstavljanja političkih stranaka, ideja, organizacija itd. Sjetite se uoči zadnjih izbora kada je HTV snažno podupirala kampanju HDZ-a. Pod pritiskom OSSE-a dozvoljeno je bilo predstavljanje i drugim političkim partijama. Dakle, ukoliko HRT želi da bude prisutan u BiH mora obezbjediti ravnopravan pristup svim strankama, a ne samo HDZ-u koji tamo sada kontrolira tu televiziju”.

Ivan Lovrenović:

“Hrvatima je doista potrebna jedna njihova televizija. Televizija koju bi oni osjetili kao svoju. Kada to govorim onda mislim prije svega na to da su Hrvati danas u BiH jedan žalosno napušten i zapušten narod. Zapušten prije svega od onih koji se zaklinju da rade u njihovo ime. Mislim vrlo konkretno na HDZ, ali i na niz drugih deklarativno nacionalnih političkih, kulturnih pa i duhovnih institucija i organizacija. I u takvom stanju kakvom se oni danas nalaze, naravno, da moraju osjećati subjektivno snažan sindrom ugroženosti i nema potrebe o njemu razgovarati, kako se kaže, objektivno. On je takav, kakav je. Jedna televizija koja bi prije svega bila ustrojena po profesionalnim standardima zanata i koja bi znala odgovoriti tim primarnim informacijskim, a onda i kulturnim potrebama tog svijeta, sigurno je da bi za njih bila jedan način da se svojoj domovini vrate puno brže i produktivnije nego što je to danas moguće.

Pod tim eufemizmom, tom lijepom riječju ‘nacionalni kanal na televiziji’ krije se ništa drugo nego vulgarna želja političke stranke da ona vlada onim prostorom koji želi za sebe. Taj je prostor teritorija, pa prostor određenog etnosa i, hvala bogu, prostor medija. Prema tome, taj kanal i kada bi smo ga dobili, on, ne da ne bi bio nacionalni, ne da ne bi odgovorio potrebama nacionalnog identiteta, nego bi zapravo bio suprotstavljen tim interesima. Zato što bi suštinski njegovao grupaške interese jedne političke grupe, i ništa drugo.

Hrvatska televizija je sada postala veliki problem. S jedne strane HRT je jedna veoma razvijena medijska kuća sa snažnim raznovrsnim programima na tri kanala i u tom smislu svako bi imao interes da na svom kanalu može pratiti programe takve televizije. Naravno, isključujem one programe koji su politički tendenciozni i politički truju BiH. Međutim, problem sa HRT-om ima više dimenzija. Jedna od njih je, na šta posebno upozoravaju međunarodni faktori, pravo vlasništva i to je problem koji očigledno prelazi i granice BiH, te će se morati rješavati i sa stranim kompanijama. U svakom slučaju znam da sve ono što je nelegalno, a masa toga je nelegalna u postojećoj situaciji HRT-ovog reemitiranja programa, će uskoro morati biti reducirano”.

Senka Nožica:

“Ja smatram da mediji na prvom mjestu moraju biti profesionalni. Kada su profesionalni, oni mogu zadovoljiti interese svih naroda, pa samim tim i Hrvata. Mislim da postoje stanoviti problemi u informisanju kada je u pitanju zadovoljenje nekih specifičnih potreba, ali mislim da bi taj neki federalni medij koji bi bio na nivou Federacije, ukoliko bi profesionalno radio, ukoliko bi novinari stvarno profesionalno obavljali svoju dužnost u informisanju, u obrazovanju, mogao zadovoljiti interese Hrvata.

Ja volim da gledam što više televizija na jezicima koje mi razumijemo, pa tako i HRT. Međutim, tu se radi o jednom čisto ekonomskom momentu. HRT na nezakonit način u BiH emitira svoj program, jer koristi sve ove resurse koji pripadaju Federaciji i BiH. Tek onda kada se uspostave pravi ekonomski odnosi, kada BiH kao država mogne da naplati te njihove usluge, to njihovo korištenje, onda tek možemo govoriti o tome da bi se oni mogli legalno gledati na prostroru BiH. Mislim da se previše površno gleda na jednog prosječnog bosanskog gledaoca.

On ima dovoljno osjećaja da prosudi šta je propaganda jedne političke opcije, a šta je kvalitetna informacija”.

Dubravko Lovrenović:

“Što se pak tiče Hrvata u BiH, ovo pitanje televizije koje je u zadnje vrijeme aktualizirano kroz, uglavnom, strukture HDZ-a, odnosno njegove politike, je od samog početka postavljeno naopako, jer je zagovaranje tzv. nacionalnog programa, nacionalnog kanala, što predstavlja okosnicu političkog stava HDZ-a od samoga početka, pogrešno. Istina, treba ga shvatiti kao dio kontinuiteta jedne politike koja je prisutna u BiH zadnjih osam i više godina a koja u krajnjoj liniji vodi ka tome da Hrvate u BiH uvjeri raznim sredstvima da BiH nije njihova domovina, odnosno, koja vodi tome da Hrvate u BiH stjera u jedan geto. Mislim da je to osnovna platforma koja se sada zagovara i koja, ako se bude realizirala, što se tiče Hrvata u BiH, neće završiti dobro.

Kada je riječ o osnivanju dva kanala, jednoga, nazovimo ga bošnjačkog, i drugoga hrvatskog, to je na srcu svima onima koji rade od početka na destrukciji i etničkoj podjeli BiH. Kada je pak o Hrvatima riječ, to je dio jednoga šire zasnovanog kulturnoga koncepta koji kod bh Hrvata, i to je nažalost već dobrim dijelom urađeno, trebaju proizvesti osjećaj povijesne amnezije. To znači da Hrvati u BiH trebaju i po svaku cijenu izgubiti i onaj najminimalniji osjećaj autentičnoga povijesnoga boravka u BiH i da se na taj način zapravo učine jednim privjeskom toga, kako ga Tuđman definira, svehrvatskoga programa u kojem je krajnja sudbina tog svijeta u BiH potpuno neizvjesna”.

Ilija Šimić:

“Ne mislim da je isključivo rješenje nacionalni kanal. Treba imati kvalitetan program i kvalitetne kadrove. Bitno je imati otvoren demokratski medij. Hoće li se on zvati hrvatski ili bosanskohercegovački, to je manje važno. To može biti važno politikantima, koji preko toga žele učiniti stanoviti politički dojam kako bi se izborili za nacionalni kanal. Mi zapravo sada imamo takve televizije da svako onaj koji razumije šta znači javni medij može ocjeniti da je pogotovo u proteklom periodu televizija zapravo doprinosila na jedan negativan način saniranju situacije u BiH. Mislim da se u području medija mora nešto kvalitetno raditi, a ne mislim da su rješenje nacionalni kanali. To bi dalo zraka za nove svađe, nova prepiranja oko bilo čega. To vidimo od nivoa općina do nivoa Federacije i BiH. Oni su (vjerovatno misli na HDZ – op.aut.) za podjelu svega i odlično funkcioniraju u tom miljeu. U BiH se nikako ne može ostvariti jedan normalni život na ovakav način ako sve dijelimo.

U vezi HRT-a su dva problema. Jedno je pitanje ekonomsko-tehnološko, jer se radi o predajnicima koji su vlasništvo bh televizije ili države BiH, a njihovim korištenjem se može ostvariti i ekonomska dobit. Drugo je pitanje programsko. Što se mene tiče, mi (HSS) ne žalimo za ovakvim programom HRT-a. Međutim, kada bi to bio slobodan otvoren program, kada ne bi bio stranački HDZ-ov, onda bi se mi borili da ga ovdje ima, naravno pod ravnopravnim ekonomskim i tehnološkim uvjetima. HRT gledaju svi narodi u BiH, ali je njegova ideološka podloga takva da šteti političkoj situaciji u BiH”.

Gradimir Gojer:

“Mislim da bi trebalo napraviti televiziju koja će zadovoljiti, ne minimum potreba hrvatskog naroda, nego maksimum potreba hrvatskog naroda. To je prije svega da žive u jednom civiliziranom okviru, to znači da žive o okviru opće tolerancije u Bosni i Hercegovini. Kada to mislim, onda moram slijedom toga reći da je minimum - da bi se postigao taj maksimum - imati mogućnost ispoljavanja svoga jezika i svoje kulture. Jezička komponenta je u ovom trenutku iznimno značajna i mislim da ona ni u kom slučaju ne bi trebala da bude sporna. Smatram da hrvatski jezik mora imati apsolutno ravnopravan tretman na televiziji, kako federalnoj, tako

vjerojatno i javnoj korporaciji koja će biti utemeljena. Ja u to vjerujem. Bez javne korporacije ni države Bosne i Hercegovine neće biti.

Vrlo sam eksplicitan u odnosu prema dva kanala na federalnoj tv. Dva kanala da, ali ne dva nacionalna kanala. Ja sam izraziti protivnik toga da se televizijski program emitira na bosanskom i hrvatskom jeziku na odvojenim kanalima. Ja sam zato da imamo dva kanala, ali i na jednom i na drugom kanalu da se govori hrvatskim i bosanskim jezikom. Da se, dakle, razlikuju programski ta dva kanala, a ne nacionalno.

Ja osobno nisam protiv toga da se emitira program HRT-a u BiH. Međutim, mi moramo učiniti napor da prije svega napravimo ozbiljnu i snažnu federalnu televiziju, koja će zadovoljiti potrebe građana koji žive u BiH – i Bošnjaka i Hrvata i Srba. Trebamo se koncentrirati da napravimo snažnu federalnu televiziju i javnu korporaciju, a te dvije televizije neka se takmiče sa HRT-om. Neka prava jedan program koji će biti relevantan prema HRT-u i svim drugim televizijama koje emitiraju na teritoriji države BiH. Ja moram još napomenuti da se ovdje vodi prava hajka protiv HRT-a, a niko ne govori da na ovom području emitira i “Srna” i RTV Beograd. Predajnici se apsolutno trebaju vratiti državi BiH. Međutim, nisu u pitanju samo predajnici. Ovdje se konstantno vrši jedan medijski uticaj Srbije i Jugoslavije. Mislim da treba imati isti odnos prema onome što je program HRT-a i programima SRT-a i Jugoslavije”.

Jadranko Prlić:

“Je li neko misli da je ova televizija rješenje? Ona zastupa samo jednu stranu. Dakle, niko ne govori o tom aspektu. I uopće nije riječ o podjeli kada postoje dva kanala na dva jezika. Postoje dva naroda koja su konstitutivna u Federaciji. Vi morate omogućiti ljudima da prate program u državi u kojoj žive na svom jeziku. Pa to je elementarno pravo, to je aksiom oko kojeg uopće nema rasprave. To ne znači da će dopisnik ako izvještava sa nekog događaja praviti dva izvješća, jedan na jednom drugi na drugom jeziku. Naravno, da će biti iznimke u svemu tome. Po pravilu treba biti jedan kanal na hrvatskom, jedan na bošnjačkom jeziku. To je realitet koji postoji u BiH.

Federalna televizija treba da bude televizija koja će proizvoditi program, a korporacija na nivou države treba imati tu funkciju da održava članstvo BiH u međunarodnim organizacijama koje okupljaju televizije država članica.

Kada je riječ o emitiranju ili reemitiranju hrvatske televizije potrebno je regulirati položaj onih hrvatskih postaja i onih sustava koji reemitiraju taj program. Dakle, treba njih dovesti u sklad sa pravilima koja danas postoje u BiH. To je pravi način na koji to pitanje treba da bude regulirano. Ova problematika sada apsolutno nije regulirana. Ako nešto nije regulirano, to ne znači da je nelegalno. Potrebno je regulirati do kraja Erotel koji reemitira te kanale da može imati tri frekvencije, ili manje ili više, a onda tek u drugoj fazi rješavati pitanje programa koji Erotel i neka druga postaja emitira”.

Fra Petar Andelović:

“Televizija ne može biti televizija jedne stranke, jedne grupe ljudi pa čak ne smije se 100 % staviti ni u službu jedne nacije. Kada bi tako bilo, onda nam i ne bi trebala pitanja da li jedan kanal, dva, ili više kanala. Ako će svi kanali služiti tome da se širi istina o sva tri naroda u BiH, onda se ovakva pitanja više ne postavljaju. I vi iz medija i mi iz religije trebamo prisiliti naše političare da konačno naprave pravno društvo. S tim će se stotine pitanje koja nas sada muče riješiti.” (Kraj)

“TV Info” Televizije OBN

Monitoring centar Media plana je napravio kratku analizu sedmodnevnog praćenja programa centralne informativne emisije “TV INFO” u 20.00 sati (22.2.-28.2). Težište posmatranja je bilo fokusirano na teritorijalnu pokrivenost Bosne i Hercegovine vlastitim kadrovskim potencijalima, kao i na opšti profesionalni dojam koji se stiče gledanjem ovog programa.

Pokrivenost

U promatranih sedam dana objavljena su 53 priloga iz Federacije BiH i 22 iz Republike Srpske. Statistički gledano, otprilike, jedna trećina sadržaja otpada na Republiku Srpsku, što je u smislu pokrivenosti relativno zadovoljavajuće, s obzirom da se centralna redakcija i studio nalaze u Sarajevu. Loša je pokrivenost dijela Federacije sa hrvatskom većinom. Od spomenuta 53 priloga iz Federacije, samo pet ih je sa tih teritorija.

Najviše objavljenih priloga je iz Sarajeva, čak 31, potom slijedi Banja Luka (16), a na trećem mjestu je Tuzla sa samo pet priloga. Svi ostali gradovi iz kojih su zabilježeni prilozima, imaju tri ili manje priloga. OBN, kao uostalom, i većina drugih medija, se opredijelio da ima dobru pokrivenost dva glavna grada, koji su u suštini medijski i najinteresantniji. Manje nego drugi mediji, ali i OBN pati od nedovoljno ravnomjerne pokrivenosti cijele BiH.

U ovom monitorisanom periodu nije zabilježen ni jedan prilog iz istočnog dijela Republike Srpske. Na osnovu sedmodnevnog monitoringa teško je procijeniti da li OBN ima poteškoća da nađe dopisnika u tom dijelu zemlje, ili čak problema koji ga sprječavaju u slanju vlastitog izvještaja iz Sarajeva. Zanimljivo je da je 22.2. emitovan jedan prilog o pojačanom prisustvu jedinica SFOR-a u Foči (Srbinju). Međutim, prilog je napravljen u Sarajevu (razgovaralo se sa pripadnicima SFOR-a i IPTF-a), dok su tokom priloga emitovani arhivski snimci Foče.

Profesionalni dojam

“TV Info” je “oslobođen” saopštenja, otvorenih pisama i drugih nežurnalističkih izraza koji su uzeli maha u sličnim programima drugih tv stanica koje se mogu pratiti u Sarajevu. Zbog toga je “TV Info” mnogo televizičnija emisija u odnosu na svoje konkurente, koji često upotrebljavaju telope ili dugo držanje u kadru spikera koji iščitava razna saopštenja. U ovom smislu treba izdvojiti i primjer kako se jedan izvještaj sa press konferencije, koje su uglavnom dosadna forma tv novinarstva, može učiniti zanimljivijim. Riječ je o prilogu (24.2) sa konferencije za novinare Nezavisne komisije za medije (IMC). Izvještaj je “pokriven”, osim kadrovima sa konferencije, i brojnim drugim detaljima koji garniraju sliku medijske problematike – novine, video rikorderi, registri IMC-a sa monitorinzima medija i zahtjevima za izdavanje dozvola, te kadrovima neposredno prije i na završetku pres konferencije. Ovaj izvještaj je običnom gledaocu i slikom događaj učinio zanimljivijim.

Pozitivan trend u priložima OBN-a je dopunjavanje izvještaja dodatnom izjavom učesnika u događaju. Na primjer, u emisiji od 24.2. u izvještaju sa zasjedanja Parlamenta Federacije BiH bilježi se ekskluzivna izjava predsjednika Federacije Ive Andrića Lužanskog koji smatra da nije potrebno da Parlament BiH odobri “specijalne odnose” sa Hrvatskom, na čemu insistiraju bošnjački poslanici. Isti dan je zasjedala i Skupština Republike Srpske, a u okviru izvještaja sa

sjednice ubacuje se i izjava jednog poslanika Srpskog narodnog saveza koji objašnjava Zakon o državnoj bezbjednosti, koji je na dnevnom redu. Ili, na primjer, u emisiji od 25.2., nakon saopštenja Karlosa Vestendorpa koji je osudio napad na poslanika SDA u skupštini RS, emituje se izjava ministra za informisanje RS Rajka Vasića koji iznosi svoje mišljenje o događaju.

Voditelji i reporteri OBN-a uglavnom prezentiraju informacije bez dodatnih komentara ili sugestija. Međutim, u ovom periodu primjećeno je odstupanje od ove prakse. Naprimjer, 25.2. urednik emisije je pismo Alije Izetbegovića novinarima sa pitanjem da li on guši slobodu štampe, prokomentarisao: “Nije uobičajeno da se predsjednik dopisuje, niti je uobičajno da traži zaštitu od novinara”. Ili 23.2, reporter, nakon izjave savjetnika Alije Izetbegovića Mirze Hajrića da Predsjedništvo smatra da je pitanje vrhovnog komandanta u nadležnosti Savjeta odbrane, se pita: “Šta će na ovo reći Karlos Vestendorp?”. Ovim se aludira na činjenicu da je Visoki predstavnik Predsjedništvo BiH tituliseo vrhovnim komandantom armija u BiH.

U emisiji od 22.2. bilježimo jedan vrlo diskutabilan prilog sa profesionalne strane. Dopisnik iz Banja Luke je poslao intervju sa ministrom za informisanje RS Rajkom Vasićem koji je napravljen po principu da Vasić komentariše stavove i poteze predsjednika RS Nikole Poplašena. Novinar gledaocima prepričava izjave Poplašena, a onda daje priliku Vasiću da ih pobija i kritikuje, čime predsjednika RS stavlja u neravnotežan i podređen položaj.

Voditeljsko-urednički sastav na televiziji OBN je nacionalno mješovit. Na osnovu identifikacije sa imenom i prezimenom, u posmatranih sedam dana, kao urednici-voditelji u centralnom studiju pojavili su se po jedna Hrvatica, Srpkinja, Bošnjakinja i Slovenac, inače Sarajlija. Reporter su mješovitog sastava, s tim da su iz RS Srbi, iz hrvatskog dijela Federacije Hrvati, dok su iz bošnjačkog dijela raznih nacionalnosti.

Zaključak je da je TV OBN (bar na osnovu TV Info) televizija najbliža idealu bosanskohercegovačke tv. Pored relativno dobre kadrovske pokrivenosti zemlje, većina sadržaja u emisijama je napravljena tako da ne izaziva dodatne napetosti kod sva tri nacionalna korpusa u BiH. Potenciraju se prilozi koji pokazuju saradnju među narodima i entitetima. Na primjer, Sajam privrede Federacije BiH u Banja Luci je 24. i 25. 2. imao udarno mjesto u emisijama, a svakodnevno su i zastupljeni sadržaji koji pokazuju napore na obnovi zemlje, kao i projekte ulaganja međunarodne zajednice u BiH.

OBN ne bježi ni od priloga koji tretiraju tzv. osjetljivu tematiku. 25.2 emitovan je prilog o jednom povratniku Srbinu u Zenicu koji više od dvije godine ne može da dođe u posjed svog privatnog stana. U prilogu se razotkriva neefikasnost i politička pristrasnost sudskih organa. Lokalni sudija tvrdi da je sud pretrpan zahtjevima za vraćanje privatne imovine, te stoga ne može da odgovori na ove slučajeve. Međutim, novinar prezentira podatke dobijene iz sudske statistike koji pokazuju da to nije tačno. Isto tako, upadljiv je prilog o proslavi Dana nezavisnosti BiH, koji kroz ankete iz Banja Luke i Kiseljaka, pokazuje da većina Srba i Hrvata negira ovaj praznik.

(Monitoring centar Media Plana)

Nezavisna komisije za medije (IMC)

Prve zvanične dozvole

Nezavisna komisija za medije (IMC) je 26. februara završila proces izdavanja dozvola za emitovanje šest radio stanica u Bosni i Hercegovini. Dozvole su dobili: Neovisni Radio Feral Kalesija, Bosansko-muslimanski radio Hajat iz Sarajeva, Hrvatski radio Bobovac iz Vareša, Radio Dobre vibracije Mostar, Radio Majeвица Lopare i Radio Pan Bijeljina.

Od ovog datuma, do trenutka zaključenja biltena (5.3.1999.), ni jedna druga stanica nije dobila dozvolu. Kako nam je izjavila zamjenica portparola IMC-a Zinaida Babović, proces izdavanja dozvola je složen, a samim tim i spor. Svaku aplikaciju za izdavanje dozvole pojedinačno razmatra inženjerska, pravna i monitoring sekcija. Ove grupe stručnjaka potom daju svoja mišljenja vezana za tehnička, pravna i čisto profesionalna pitanja, nakon čega se, ako je situacija čista, izdaje dozvola. Izdavanje dozvola rtv stanicama, po riječima Babovićeve, će teći sukcesivno i u najskorije vrijeme će biti objavljena imena naredne grupe stanica. U IMC-u ne očekuju da će u narednom periodu biti negativnih odgovora za registraciju stanica koje su pravilno i tačno popunile aplikacije.

Dozvole za rad elektronskih medija će biti privremenog karaktera, trajaće šest mjeseci i biće besplatne. Za to vrijeme, komisija će, u saradnji sa medijima riješiti neke probleme frekventnog opsega i eventualnog smanjenja snage predajnika pojedinim stanicama, a tek onda će se preći na davanje pravih, trajnih, licenci koje će se plaćati. “30 posto stanica u BiH tvrdi da ima smetnje, zato što se preklapaju frekventni opsezi zbog nesređenog stanja u ovoj oblasti. IMC je nadležan da riješi ovo stanje” – rekla je Babovićeve.

IMC je takođe produžio rok do kojeg radio i tv kuće mogu podnijeti zahtjev za izdavanje dozvole. Ranije predviđeni rok koji je istekao 28. februara je produžen za mjesec dana, do 31. marta 1999. godine. Takođe IMC je uspostavio i direktni “helpline” telefonski broj - 071 65 74 80 na koji stanice mogu dobiti informacije iz ove oblasti.

Prvi portparol IMC-a Diter Loren se na zadnjoj press konferenciji osvrnuo na, kako je rekao, nelegalno emitovanje Hrvatske televizije u BiH naglasivši da će međunarodna zajednica to spriječiti. Po njemu za ukidanje HRT u BiH postoje tri razloga. Prvi je politički, jer se želi stvoriti federalna televizija, a HRT zauzima čak tri frekvencije na kojima bi ona trebala da emituje. Drugi razlog je čisto pravni. Hrvatska televizija nema prava da strane programe, inače legalno otkupljene, emituje van Hrvatske, dakle na teritoriji BiH. I kao treće, Loren je naveo ekonomske razloge. “HRT nelojalno otima reklame lokalnim medijima, jer oglašivači radije idu na Hrvatsku televiziju, koja je moćnija, nego na domaće medije, koji imaju pravo da bar u svojoj državi ubiru prihode od reklama” – rekao je portparol IMC-a.

Loren je takođe naglasio da se u BiH ne može izjednačavati položaj Televizije Srbije i Hrvatske televizije. “TV Srbije se prenosi, i to samo djelimično, na jednom od dva kanala televizije Republike Srpske, dok HRT zauzima čitav frekventni opseg” – rekao je Diter Loren. Na pitanje novinara da li to znači da je TV Srbije legalno u Bosni, nije dao konkretan odgovor, već je samo rekao “da je legalno prisutna ona televizija koja ima valjan sporazum sa ovdašnjim vlastima”.

Nezavisna komisija za medije je osnovana od strane Ureda visokog predstavnika u augustu prošle godine sa ciljem da uvede red u ratom uzrokovani medijski kaos u BiH. U nadležnosti joj je izdavanje frekvencija i dozvola za rad elektronskim medijima.

U oba entiteta u BiH, po podacima ove komisije, emituje 70 tv i 212 radio stanica.

Međunarodna federacija novinara (IFJ) kritikuje IMC

Nedavno je Međunarodna federacija novinara (IFJ) sa sjedištem u Brislu izdala jedno pomalo čudnovato i kontroverzno saopštenje, koje je doslovno naslovljeno: **“IFJ upozorava kako bi Press kodeks za Bosnu mogao ograničiti slobodu štampe”** (potcrtano u Media Planu).

Rečeno saopštenje počinje konstatacijom kako je nacrt Kodeksa za štampu predložen od Nezavisne komisije za medije (IMC) u BiH suviše restriktivan, u smislu propisivanja zabrana, čime se lišavaju novinari mogućnosti da na jedan odgovarajući način riješe probleme etičke prirode.

“Nacrt kodeksa je pun dvosmislenosti i nejasnih odredbi, koje bi lako mogle biti upotrebljene u ograničavanju slobodnog novinarstva”, rekao je Aidan White, generalni sekretar IFJ.

IFJ postavlja pitanje zašto predloženi kodeks traži od domaćih novinara nešto čega nema u kodeksima asocijacija sa zavidnom žurnalističkom i demokratskom tradicijom?

Za odmjerenu reakciju Nezavisne komisije za medije očito je najsporniji dio iz saopštenja gdje se opovrgava tvrdnja kako je IFJ bila konsultovana o predloženom tekstu kodeksa: “U formi u kakvoj je predložen, to nije kodeks iza kojeg mi možemo stajati”, kaže White.

Na kraju saopštenja se podsjeća kako su IFJ i četiri bh. novinarske asocijacije oktobra prošle godine usvojile sopstvenu povelju o principima ponašanja novinara, koja je dobro polazište za uvođenje samo-regulacije u bh. medije. Takođe se izražava nada kako će IMC i Savjet Evrope priznati kako su najbolji oni kodeksi koje su sačinili novinari sami.

* * *

Odgovor Krister Thelina, gen. direktora IMC

“IMC-u je stalo do saradnje sa Međunarodnom federacijom novinara (IFJ) i ostalim organizacijama koje se zalažu za slobodu štampe, u pomoći novinarskoj profesiji u Bosni i Hercegovini u uspostavljanju sistema etičke samoregulacije”, rekao je g. Krister Thelin, generalni direktor IMC-a, u odgovoru na pismo i izjavu za javnost g. Aidan White-a, generalnog sekretara IFJ.

“Međutim, u tom procesu IMC bi preferirao drugačiju vrstu komunikacije od one putem pisma i saopštenja za štampu, kako je nedavno IFJ postupila”, naglasio je g. Thelin. Pored toga, u svom odgovoru IFJ-u, on se dotakao nekoliko tačaka iz saopštenja za štampu IFJ od 25. februara.

Najprije je ponovio kako IMC nije “lansirala” Kodeks za štampu na konferenciji u Neumu, novembra prošle godine. “Činjenica je kako je nacrt Kodeksa eksplicitno baziran na modelu pribavljenom od IFJ, a prilagođenog specifičnim okolnostima u BiH. Tekst Kodeksa je izazvao živu i konstruktivnu debatu u Neumu. IFJ je pozvana da učestvuje na konferenciji ali je poziv odbijen.”

“Nakon toga, održano je više sastanaka sa svih šest novinarskih udruženja od kojih su tri punopravni članovi, a jedno je udruženje pridruženi član IFJ, uz prisustvo predstavnika OSCE, OHR, Savjeta Evrope i IrexProMedia. Na ovim sastancima vođene su obimne rasprave s ciljem poboljšanja teksta nacrta Kodeksa. IMC ni u jednom slučaju nije nametao svoju volju o bilo kojem dijelu Kodeksa; čak naprotiv, IMC je zatražio sugestije od svih udruženja i unio izmjene u Kodeks u skladu sa ovim prijedlozima. Mnogi od ovih komentara su sada uneseni u slijedeći nacrt Kodeksa za štampu koji će biti predmet razmatranja i debate na slijedećem sastanku 17. marta u Banjaluci. Ulogu IMC-a i Vijeća Evrope u posredovanju pri izradi Kodeksa za štampu podržava i cijeni svih šest novinarskih udruženja u BiH.”

G. Thelin je na kraju podvukao kako je od početka djelovanja IMC njen princip bio da omogućiti medijske profesionalce u BiH da izgrade okvir za sopstvene profesionalne standarde, bazirane na privrženosti ka samo-regulaciji, te da nikakva druga formula ne bi funkcionisala. Izrazio je nadu kako će IFJ obnoviti duh profesionalne saradnje sa IMC, koja je započeta oktobra prošle godine.

(Ne)kultura komuniciranja

Postalo je uobičajeno da se urednici u radio stanicama ne drže javno objavljene programske šeme. Jedno piše u programu, a drugo se emituje, a voditelji često zaboravljaju koliko je sati. Proizvođači video i audio rekordera sa mogućnošću programiranja vremena snimanja nemaju šta da traže na našem tržištu. Niko se i ne usuđuje da prilikom izlaska iz kuće programira svoj rekorder na određeno vrijeme, jer ko zna šta će naći na snimku kada se vrati. Izuzetak su jedino velike elektronske mreže, ali i njihovi javno objavljeni programi nemaju ponekad elementarnih podataka o emisiji, izuzev njenog oficijelnog naziva.

Ipak, svaku mjeru u omalovažavanju svojih slušalaca prešli su realizatori slušanog programa Francuskog internacionalnog radija (RFI) koga svakog dana prenosi Nezavisni radio Studio 99 Sarajevo. Ko zna iz kojih razloga ova radio stanica bez ikakvog objašnjenja prenosi samo pola emisije, a zatim se isključuje i pušta muziku. U utorak, 23. februara dežurni tehničar je u 16 sati i 40 minuta čak u pola riječi prekinuo novinara koji je čitao prilog o zloupotrebi kulturnih spomenika na Kosovu i nastavio sa svojom svirkom.

Bogat i raznovrstan subotnji Dnevnik TV BiH

Subotnji *Dnevnik* TVBiH (26. 02.), urednika i voditelja Senada Hadžifejzovića, bio je izuzetno bogat i raznovrstan. Mada je trajao oko 45 minuta, iole pažljivijem oku izgledalo je kao da je iscurilo tek desetak-petnaest minuta. Poseban kvalitet je što su prilozi tematski aktuelni, a prostorno razljeveni po cijeloj Bosni i Hercegovini. Reporteri su čak potegnuli i do Njemačke da bi gledaocima približili suštinu priče o zloupotrebama sa bh. pasošima.

Kao šlag po torti, bile su kratke a efektne storije plasirane na samom kraju emisije – iz Banjaluke o Dušanu Šestiću, kompozitoru nove bh. himne i topla priča iz zapadne Hercegovine o muzičkoj školi u mjestu Kočer (pogrešno identifikovano kao “Čerin”), koju je osnovao jedan tamošnji povratnik.

Prejudiciranje nemilog događaja

U posljednjem broju nedjeljnog *Ljiljan* (br. 320 od 1 – 8 marta), načinio je skandalozan i krajnje neprofesionalan potez, koji i tekstem a naročito redakcijskom opremom: “Policija u zapadnom Mostaru sa trideset uboda nožem izbola djevojčicu”, nedopustivo prejudicira jedan nemio događaj, koji je još uvijek u fazi istrage. Sam slučaj je dovoljno tragičan po sebi da mu ne treba dodavati krv pride i to samo iz političkih pobuda. Da je na djelu pravna država, policija u zapadnom Mostaru bi mogla ustati na sudu zahtjevom za milionskom odštetom.

(Media Plan – Monitoring Centar)

2,6 miliona KM za sarajevsku kantonalnu tv

Iz budžeta Kantona Sarajevo za ovu godinu, za potrebe kantonalne televizije TV Sarajevo, predviđena je suma od 2,6 miliona KM, pišu sarajevske *Večernje novine*. Od te brojke za plaće

radnika i njihove troškove odvojice se 1,2 miliona KM dok će izdaci za materijal i usluge koštati 1,4 miliona KM.

Najjača opoziciona partija SDP se usprotivila ovom relativno visokom izdvajanju smatrajući da će se od Televizije Sarajevo stvoriti politički zavisna televizija od kantonalnih vlasti, koja neće imati interesa da ide u tržišnu utrku. S druge strane poslanici vladajuće Koalicije za cjelovitu i demokratsku BiH su podržali budžet, a odmah nakon njegovog usvajanja, predstavnik ove koalicije Ismet Hadžić je zaprijetio kantonalnoj televiziji što je odlučila da ne prati cijelo zasjedanje kantonalnog parlamenta. “Nakon što je usvojen budžet, oni su pokupili prnje i otišli iz sale. Mislim da to nije u njihovom interesu” – rekao je Hadžić.

Televizija Sarajevo je sa emitovanjem počela sredinom prošle godine, na jednoj prijeratnoj frekvenciji TV BiH Zbog boljih uslova rada i većih plata, do sada su joj prešli brojni kadrovi sa lokalnih tv stanica, posebice sa Nezavisne TV Studio 99. Dio medijskih analitičara u Sarajevu smatra da kantonalne vlasti po svaku cijenu žele da ojačaju ovu televiziju kako bi nakon transformacije TV BiH ona mogla da bude glavni stup informisanja na liniji zvaničnih kantonalnih vlasti.

Kazne i upozorenja medijima

Odbor za implementaciju Nezavisne komisije za medije (IMC) 26. februara donio je odluku da tri emitera plate novčane kazne, dok se još četiri upozoravaju zbog kršenja Kodeksa o uređivanju rtv programa, koji je donijet od strane IMC-a.

Hrvatska Radio Postaja Mostar je kažnjena sa 600 KM zbog neprofesionalnog i tendencioznog izvještavanja koje doprinosi tenzijama između Bošnjaka i Hrvata u Mostaru. Kanal S sa Pala mora da plati 1500 KM zbog toga što nije postupio u skladu sa naredbom IMC-a o dostavljanju snimaka programa. Kako se navodi u saopštenju Nezavisne komisije, ovo je već drugo kršenje Kodeksa od strane ove stanice. Zbog istog prekršaja su za sada samo upozoreni Radio Vlasenica, Radio Srpsko Sarajevo i TV BN iz Bijeljine.

TV Sveti Georgije je kažnjen sa 1000 KM zbog kršenja više članova Kodeksa IMC-a, dok je TV 99 iz Sarajeva upozoren zbog krivog predstavljanja činjenica o izradi nastavnih programa za cijelu Bosnu i Hercegovinu.

Na pragu novog vijeka

←SLUŠAJTE SVOJIM UŠIMA! ←GLEDAJTE SVOJIM OČIMA! ←MISLITE SVOJOM GLAVOM!

Savjet Media plan Instituta:

Prof.dr Muhamed Nuhić, Hamza Bakšić (Sarajevo); Perica Vučinić (Banja Luka); mr Lenart Šetinc (Ljubljana); Prof.dr Mario Plenković (Zagreb); mr Louis de la Ronciere (Paris); mr Aleksandar Todorović (Montreux); Prof. dr Slavo Kukić (Mostar); Prof.dr. Miroљjub Radojković (Beograd).